

The Dimensions of the Jihad of Clarification by Veterans of the Sacred Defense in the Thought of Imam Khamenei

Mohsen Radmehr ¹|Gholamali Ranjbar²| Bahman Kargar ³

1. Instructor and Researcher, Imam Hossein University, Tehran, Iran

2. Ph.D. Candidate in Strategic Studies of the Sacred Defense, Faculty of Defense, National Defense University, Tehran, Iran

3. Associate Professor, Department of Geography, Faculty of Geography, Amin University of Law Enforcement Sciences, Tehran, Iran

Abstract

The era of the Sacred Defense is undoubtedly one of the most important and brilliant chapters in the history of the Islamic Revolution of Iran; a period when passionate and aware youth, through sacrifice and devotion, added golden pages to the book of the Revolution and have now reached the status of veterans in the arena of the Sacred Defense. On the other hand, enemies have always sought to target the minds of the youth of this land by distorting facts and creating doubts, and the illustrious arena of the Sacred Defense has not been immune from these assaults. Under such circumstances, the role and mission of the veterans of the Sacred Defense in the arena of the Jihad of Clarification is considered vital and unparalleled. The present research, utilizing the thematic analysis method, has examined the various dimensions of the Jihad of Clarification by the veterans of the Sacred Defense in the thought of Imam Khamenei (May His Shadow Persist). The research findings indicate that the Jihad of Narration, the Jihad of Art, the Jihad of Transmitting Teachings, the Jihad of Countering Distortion and Dispelling Doubts, the Jihad of Producing Quality Texts, the Jihad of Storytelling, the Jihad of Character-Building, and the Jihad of Conveying the Knowledge of the Sacred Defense are among the most important dimensions of this great mission from the perspective of the Supreme Leader of the Islamic Revolution. These dimensions not only illustrate the heavy responsibility of the veterans in preserving and transmitting the legacy of the Sacred Defense, but also indicate their strategic position in clarifying the discourse of resistance and preserving the revolutionary identity of society.

Keywords:Jihad, Jihad of Clarification, Sacred Defense, Veterans, Imam Khamenei

ابعاد جهاد تبیین پیشکسوتان دفاع مقدس در اندیشه امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)

محسن رادمهر^۱ | غلامعلی رنجبر^۲ | بهمن کارگر^۳

۱۲

سال هفتم

بهار و تابستان ۱۴۰۴

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت:

۱۴۰۴/۰۲/۳۱

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۴/۰۸/۱۰

صص: ۹۵-۶۷

شاپا چاپی: ۶۳۲۸-۲۵۳۸

الکترونیکی: ۱۶۵۵-۲۷۱۷

DOR: 20.1001.1.25386328.1404.7.12.3.7

چکیده

دوران دفاع مقدس بی‌تردید یکی از مهم‌ترین و درخشان‌ترین مقاطع تاریخ انقلاب اسلامی ایران به شمار می‌رود؛ دوره‌ای که جوانان پر شور و آگاه با ایثار و فداکاری، برگ‌هایی زرین به کتاب انقلاب افزودند و امروز به مرحله پیشکسوتی در عرصه دفاع مقدس رسیده‌اند. در سوی دیگر، دشمنان همواره در تلاش بوده‌اند تا با تحریف حقایق و ایجاد شبهه، ذهن جوانان این سرزمین را هدف قرار دهند و عرصه پرافتخار دفاع مقدس نیز از این حمله‌ها مصون نمانده است. در چنین شرایطی، نقش و رسالت پیشکسوتان دفاع مقدس در میدان جهاد تبیین، نقشی حیاتی و بی‌بدیل تلقی می‌شود. پژوهش حاضر با بهره‌گیری از روش تحلیل مضمون، به بررسی ابعاد مختلف جهاد تبیین پیشکسوتان دفاع مقدس در اندیشه امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) پرداخته است. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که جهاد روایت، جهاد هنری، جهاد انتقال معارف، جهاد تحریف‌زدایی و شبیه‌زدایی، جهاد تولید متون فاخر، جهاد خاطره‌گویی، جهاد شخصیت‌پردازی و جهاد معرفت دفاع مقدس از مهم‌ترین ابعاد این رسالت بزرگ در نگاه رهبر معظم انقلاب اسلامی هستند. این ابعاد، نه تنها بیانگر مسئولیت سنگین پیشکسوتان در حفظ و انتقال میراث دفاع مقدس‌اند، بلکه نشان‌دهنده جایگاه راهبردی آنان در تبیین گفتمان مقاومت و حفظ هویت انقلابی جامعه نیز می‌باشند.

کلیدواژه‌ها: جهاد، جهاد تبیین، دفاع مقدس، پیشکسوتان، امام خامنه‌ای

۱. نویسنده مسئول: مربی و پژوهشگر، دانشگاه امام حسین (ع)، تهران، ایران Email:m.radmehr1362@gmail.com

۲. دانشجوی دکترای مطالعات راهبردی دفاع مقدس، دانشکده دفاع، دانشگاه عالی دفاع ملی، تهران، ایران

۳. دانشیار، گروه جغرافیا، دانشکده جغرافیا، دانشگاه علوم انتظامی امین، تهران، ایران

مقدمه و بیان مسئله

هویت ملی، تاریخی و انقلابی هر جامعه‌ای بر پایه روایت‌های اصیل و مستندی استوار است که از رخداد‌های سرنوشت ساز آن حکایت می‌کند. در تاریخ پرفرازونشیب جمهوری اسلامی ایران، «دفاع مقدس» (۱۳۶۷-۱۳۵۹) به مثابه یک گفتمان بنیادین و یک دوره تاریخی تکرارناپذیر، نه تنها آزمونی سترگ برای بقای نظام نوپای اسلامی بود، بلکه به کوره‌ای آبدیده‌گر برای شکل‌دهی به ارزش‌ها، مفاهیم و اسوه‌هایی تبدیل شد که می‌تواند سرمشق نسل‌های حال و آینده قرار گیرد. این رویداد عظیم، از یک سو، صحنه تجلی ایمان، ایثار، ابتکار و اتحاد ملتی بود که در مقابل تجاوزی تمام‌عیار ایستاد و از سوی دیگر، منبع تولید ادبیات، هنر، فکر و فرهنگی شد که توانست روحیه جهادی را در لایه‌های مختلف جامعه نهادینه کند.

اما تاریخ و گفتمان دفاع مقدس، همانند هر روایت هویت‌ساز دیگری، در معرض تحریف، فراموشی، تحمیق و تقلیل‌گرایی قرار دارد. در فضای پیچیده رسانه‌ای و جنگ نرم کنونی، دشمنان و حتی برخی جریان‌های داخلی ناآگاه یا مغرض، با ابزارهای متنوع، در پی «جنگ روایت‌ها» برآمده‌اند تا چهره واقعی این حماسه را مخدوش، اهداف آن را کمرنگ و قهرمانانش را به حاشیه برانند. در چنین شرایطی، مسئولیت «تبیین» به امری حیاتی، استراتژیک و در کلام رهبر معظم انقلاب، «جهادی» هم‌تراز با جهاد نظامی و اقتصادی تبدیل شده است. ایشان با تشخیص دقیق این تهدید، در سال‌های اخیر بر مفهوم «جهاد تبیین» به عنوان یک فریضه همگانی و یک میدان جدید مبارزه تأکید فرموده‌اند.

در این میان، نقش «پیشکسوتان دفاع مقدس» به عنوان سرمایه‌های زنده، اصیل و غیرقابل‌انکار این دوران، ممتاز و بی‌بدیل است. این پیشکسوتان که شامل فرماندهان، رزمندگان، آزادگان، ایثارگران و حتی خانواده‌های شهدا می‌شوند، نه تنها حاملان خاطرات و رخدادها، بلکه مجسم‌کنندگان عینی ارزش‌ها و مبانی دفاع مقدس هستند. آنان «متن سیال» تاریخ دفاع مقدس‌اند که می‌توانند آن را از قالب اسناد خشک بیرون آورده و به زبانی گویا، تأثیرگذار و زنده به جامعه، به ویژه نسل جوان منتقل کنند. از این منظر، پیشکسوتان، تنها راویان تاریخ نیستند، بلکه «مبیینان» و «تبیین‌کنندگان» آن در عصر حاضرند.

پژوهش حاضر در مواجهه با چندین شکاف یا «مسئله» نظری و عملی در عرصه مطالعات دفاع مقدس و جهاد تبیین شکل گرفته است:

۱. **مسئله تهدید هویتی و گفتمانی:** گفتمان دفاع مقدس به عنوان یکی از ارکان هویت‌ساز انقلاب اسلامی، در معرض تهدیدات چندگانه‌ای قرار دارد: تحریف (دستکاری در علل، اهداف و وقایع جنگ)، تقلیل‌گرایی (فروکاستن آن به یک سری عملیات نظامی صرف یا یک فاجعه انسانی)، بومی‌زدایی (کمرنگ کردن نقش ایمان، ولایت و آرمان‌های اسلامی در آن)، اسطوره‌سازی‌های کاذب و مخرب و در نهایت فراموشی تدریجی. این تهدیدات در فضای جنگ ترکیبی و با ابزار رسانه‌های نوین، شبکه‌های اجتماعی و تولیدات فرهنگی سلبی (فیلم، کتاب، بازی و...) با شدت و پیچیدگی بیشتری دنبال می‌شود. این وضعیت، یک «مسئله امنیت ملی فرهنگی» ایجاد کرده که نیازمند پاسخی نظام‌مند است.

۲. **مسئله گسست نسلی و فاصله تجربی:** نسل جوان امروز که تجربه زیسته‌ای از دفاع مقدس ندارد، با این پدیده تاریخی و معنایی، غالباً از طریق متون ثانویه، رسانه‌ها یا آموزش‌های رسمی گاه خشک و غیرجذاب مواجه می‌شود. این فاصله تجربی، خطر بروز یک «گسست در انتقال معنایی» را به همراه دارد؛ به عبارت دیگر، ممکن است نسل جدید، صورت وقایع را بیاموزد اما از «معنا»، «روح حاکم» و «درس‌های راهبردی» آن دور بماند. این گسست، جامعه را از یک سرمایه عظیم معنوی و انرژی انقلابی محروم می‌سازد.

۳. **مسئله پراکندگی و فقدان چارچوب نظری برای نقش پیشکسوتان:** اگرچه نقش پیشکسوتان در تبیین دفاع مقدس به صورت کلی مورد اقبال است، اما در عرصه عمل، این نقش غالباً به صورت خودجوش، پراکنده و فاقد یک چارچوب نظری و راهبردی منسجم دنبال می‌شود. سؤالات بنیادینی وجود دارد که پاسخ روشن و نظام‌مند به آنها ضروری است: تبیین پیشکسوتان دقیقاً باید معطوف به چه اهدافی باشد؟ مخاطب اصلی آن کیست؟ چه مؤلفه‌هایی باید در اولویت تبیین قرار گیرند؟ روش‌های مؤثر و جذاب برای نسل جدید کدام‌اند؟ چگونه می‌توان از تبدیل

شدن روایت‌ها به کلیشه یا ذکر خاطرات صرف فراتر رفت؟ این خلأ چارچوب نظری، کارآمدی حرکت پیشکسوتان را محدود می‌کند.

۴. **مسئله تبدیل «روایت» به «تبیین»:** همه پیشکسوتان راوی نیستند و همه روایت‌ها، تبیین به حساب نمی‌آیند. «تبیین» فرآیندی فراتر از نقل وقایع است. تبیین، مستلزم تحلیل، استخراج درس‌ها، ارتباط سازی با مسائل روز، پاسخگویی به شبهات و ارائه یک «الگوی مفهومی» از دفاع مقدس است. مسئله علمی اینجا است که چگونه می‌توان پیشکسوتان را از سطح راوی صرف، به سطح «مبیین» و «معلم» ارتقا داد؟ این نیازمند تعریف مشخصی از ماهیت «جهاد تبیین» است.

۵. **اندیشه امام خامنه‌ای به عنوان راهگشای حل مسئله:** در این میان، اندیشه و رهنمودهای حضرت آیت‌الله خامنه‌ای (مدظله‌العالی) به عنوان رهبری که خود از چهره‌های مؤثر در دوران دفاع مقدس بوده و اکنون به عنوان کانون تشخیص تهدیدات و ارائه راهبردهای کلان انقلاب اسلامی عمل می‌کند، منبعی غنی و راهگشا برای پاسخ به مسائل فوق است. ایشان به طور مکرر، هم بر اهمیت دفاع مقدس به عنوان «گنجینه‌ای عظیم» تأکید کرده‌اند و هم بر فریضه «جهاد تبیین» به عنوان پاسداری از این گنجینه. همچنین خطاب‌های مستقیم و غیرمستقیم فراوانی به پیشکسوتان داشته‌اند؛ اما این رهنمودها نیازمند استخراج، طبقه‌بندی و نظام‌مندسازی در قالب یک چارچوب علمی است.

از این رو، مسئله اصلی این پژوهش را می‌توان این‌گونه صورت‌بندی کرد: با توجه به تهدیدات گفتمانی علیه دفاع مقدس و وجود گسست نسلی و با عنایت به نقطه قوت وجود پیشکسوتان به عنوان سرمایه‌های زنده، «فقدان چارچوب نظری جامع و نظام‌مند برای تعریف ابعاد، مؤلفه‌ها و روش‌های جهاد تبیین توسط پیشکسوتان» احساس می‌شود. این پژوهش در صدد است تا با رجوع نظام‌مند به بیانات امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) به عنوان مرجع راهبردی، این چارچوب را استخراج و تبیین نماید تا هم به غنای نظری مطالعات دفاع مقدس بیفزاید و هم نقشه‌ای عملیاتی در اختیار نهادهای متولی و خود پیشکسوتان قرار دهد.

این مقاله با تمرکز بر اندیشه‌های راهبردی و رهنمودهای حضرت آیت‌الله العظمی خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در خصوص دفاع مقدس و جهاد تبیین، در صدد است تا به این پرسش محوری پاسخ دهد که «ابعاد و مؤلفه‌های جهاد تبیین پیشکسوتان دفاع مقدس در منظومه فکری ایشان چیست؟» این پژوهش بر آن است تا با واکاوی بیانات رهبری، نقشه‌ای جامع و نظام‌مند از مسئولیت‌ها، روش‌ها، مخاطبان، محتوا و اهداف این جهاد ویژه ترسیم نماید و جایگاه بی‌بدیل پیشکسوتان را در پاسداری از گفتمان اصیل دفاع مقدس تبیین کند.

نوآوری و ضرورت پژوهش: نوآوری این تحقیق در ترسیم ابعاد جهاد تبیین پیشکسوتان از منظر عالی‌ترین مقام راهبردی نظام و تبدیل رهنمودهای پراکنده به یک مدل نظری منسجم است. ضرورت آن نیز هم نظری (پُر کردن خلأ چارچوب نظری در این حوزه) و هم کاربردی (ارائه الگویی برای افزایش اثربخشی فعالیت‌های تبیینی و مقابله با تهاجم فرهنگی دشمن) می‌باشد.

مبانی نظری

مفهوم شناسی

تبیین: مجموعه‌ای از گزاره‌ها برای تقریر مجموعه‌ای از حقایق است که علل یا پس‌زمینه مفهومی و پیامدهای آن حقایق را توصیف می‌نماید و به روشن کردن، قابل فهم ساختن، روشنگری (امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، ۱۳۹۵/۳/۳) بیان کردن واقعیت، (امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، ۱۳۸۷/۲/۱۴) و نشان دادن حقیقت (امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، ۱۳۸۲/۴/۷) می‌پردازد.

جهاد: به معنای بخشش جان و هر آنچه متوقف بر آن است از مال در جنگ با مشرکان و متجاوزان به شیوه‌ای خاص، یا بخشش جان، مال و توان، در راه بالا بردن کلمه اسلام و برپاداشتن شعائر ایمان می‌باشد (باقری و همکاران، ۱۳۹۹: ۱۴۱).

جهاد تبیین: ترکیب دو واژه «جهاد» و «تبیین» از سوی رهبر معظم انقلاب، به صورت توأمان به معنای تلاش جهت مقابله با اهداف دشمن، جهت غبارآلوده کردن ذهن جوانان و عموم مردم

است. چراکه واژه‌ی «جهاد» عبارت است از مبارزه و تلاش و کوشش در راه پیشبرد هدفی که با درگیری با دشمن همراه است. (امام خامنه‌ای، هم‌زمان حسین، ۱۰۵) بر این اساس هر تلاش و کوششی جهاد نخواهد بود. (همان: ۱۰۷) زیرا از شرایط اصلی جهاد، مقابله با حرکت خصمانه و غرض‌آلود دشمن است. (امام خامنه‌ای، جهاد تبیین، ۲۹) واژه‌ی «تبیین» به معنای روشنگری، بیان منطقی، مستدل و دور از هیاهو و جنجال است. (امام خامنه‌ای، ۱۳/۰۴/۱۳۹۰) زیرا مسئله «تبیین» و بیان حقیقت، از عمده اهداف انبیاء الهی بوده است. چراکه عدم شناخت حقیقت، عامل مهم گمراهی انسان است. (امام خامنه‌ای، ۱۴/۱۰/۱۳۹۴) به همین جهت بایستی حقیقت را آشکار کرده و گره‌های ذهنی را باز نمود. (امام خامنه‌ای، ۱۴/۰۶/۱۳۸۸) بر این اساس جهاد فکری نیز از انواع جهاد بوده و باید دشمنی را که ممکن است از طریق انحراف فکر و اندیشه‌ها، انسان را در ورطه‌ی خطا و اشتباه انداخته و عنصر جوان و عموم مردم را غافل نماید؛ از آن جلوگیری نمود. (امام خامنه‌ای، جهاد تبیین، ۳۳) بنابراین جهاد تبیین عبارت است از آشکارسازی حقایق و باز نمودن گره‌های ذهنی (امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، ۱۴/۰۶/۱۳۸۸) با بیانی منطقی، مستدل و دور از هیاهو و جنجال به گونه‌ای که به جان‌ودل بنشیند (امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، ۵/۷/۱۴۰۰).

پیشکسوت: «پیش‌کسوت»، فردی است مجرب و کارآزموده که بخش مهمی از سرمایه زندگی خود را صرف یادگیری، کار و یاددهی یک کار حرفه‌ای بوده است؛ از این رو، در گام اول برای شناخت پیشکسوت، باید او را از «پیرمرد یا پیرزن» بازشناخت و تفکیک کرد. به بیان دیگر، پیشکسوتی به سن پیری نیست و هر کس از نظر سنی به پیری برسد، لزوماً پیش‌کسوت محسوب نمی‌شود.

پیشینه شناسی

متأسفانه با گذشت بیش از ۴۰ سال از دوران دفاع مقدس، تاکنون هیچ پژوهش و یا مقاله‌ای به‌طور مستقل به نقش و اهمیت و رسالت پیشکسوتان دفاع مقدس نپرداخته است. از این رو پژوهش حاضر به جهت موضوع، دارای نوآوری است.

اما به لحاظ نزدیکی به موضوع پژوهش، به برخی از پژوهش‌های انجام شده به ترتیب سال انجام پژوهش اشاره می‌شود:

طباطبائی و همکاران (۱۴۰۲) در مقاله‌ای با عنوان «جهاد تبیین از منظر آیت‌الله خامنه‌ای و مبانی فقهی آن» به این نتیجه رسیده‌اند که جهاد تبیین از منظر آیت‌الله خامنه‌ای بر تلاش روشنگرانه در برابر خصم، در راه اعتلا و برپایی دین اسلام اطلاق می‌شود. به جهت اهمیت ویژه آن در عصر کنونی واجب عینی است که نسبت به افراد و موارد، مختلف خواهد بود. این فریضه، قطعی و فوری و در حد توان به صورت تدافعی و تهاجمی به انجام می‌رسد. مبانی فقهی و جوب جهاد تبیین مبتنی بر آیات، روایات و قواعد فقهی نظیر قاعده وجوب ارشاد جاهل، وجوب حفظ نظام، مصلحت نظام، وجوب تعاون بر نیکویی و دعوت است.

محمودی و امیری (۱۴۰۲) در مقاله‌ای با عنوان «قواعد قرآنی جهاد تبیین با تأکید بر قاعده ایمان، امید و امیدآفرینی بر اساس بیانات مقام معظم رهبری» به این نتیجه رسیده‌اند که ایمان و امید از مفاهیم کانونی ادیان الهی از جمله اسلام می‌باشد که نقش تعیین‌کننده‌ای در سعادت انسان دارد و وابسته به هم و لازم و ملزوم یکدیگر هستند. کاربرد این قاعده آثار و برکات زیادی در زندگی فردی و اجتماعی انسان دارد که در این نوشتار بدان پرداخته می‌شود. تحقق و اجرای این قاعده عوامل و الزامات متعددی را می‌طلبد که با الهام از فرمایشات مقام معظم رهبری در این پژوهش مورد بررسی قرار می‌گیرد.

کاوند و محمدی مقدم (۱۴۰۱) در مقاله‌ای با عنوان «الگوی مفهومی جهاد تبیین از دیدگاه مقام معظم رهبری» به این نتیجه رسیده‌اند که جهاد تبیین در ۶ عرصه فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، دینی و فکر و اندیشه تبلور می‌یابد. همچنین اخلاق‌مداری، دین‌مداری، دانش و آگاهی، انقلابی‌گری، ولایتمداری، مدیریت جهادی و عقلانیت، از جمله عوامل زمینه‌ساز جهاد تبیین می‌باشند. کامیابی در جهاد تبیین دستاوردهای همچون دستیابی به تمدن نوین اسلامی، امیدآفرینی، توسعه و پیشرفت، اقتدار و عزتمندی، امنیت ملی و بین‌المللی و انسجام و وحدت اسلامی را در پی خواهد داشت.

امیری و توکلی خانیکی (۱۴۰۱) در مقاله‌ای با عنوان «بررسی مؤلفه‌های سیاسی جهاد تبیین بر اساس نهج‌البلاغه» به این نتیجه رسیده‌اند که مهم‌ترین مؤلفه‌های سیاسی جهاد تبیین بر اساس نهج‌البلاغه حکومت و رهبری، جلب رضایت مردم، شفافیت و پاسخگویی به مردم، گفت‌وگو سازی و جنگ نرم است.

محمودی و صادقی (۱۴۰۱) در مقاله‌ای با عنوان «بررسی جهاد تبیین در فضای مجازی از منظر رهبر انقلاب» به این نتیجه رسیده‌اند که دشمن در فضای مجازی از انواع ترندها و فناوری‌ها برای مهندسی ذهن؛ گمراهی و تحریف واقعیت استفاده می‌کند و لذا آمادگی در عرصه جنگ نرم در فضای مجازی برای مقابله با آن حائز اهمیت است. در این راستا بنا بر توصیه‌های مقام معظم رهبری، فضای مجازی باید به نفع ارزش‌های ملت مدیریت شده و نسبت به آرایش جنگی، تصمیم‌گیری فعال تولید محتوا و شبکه ملی اطلاعات در جهت مقابله با دشمن در جهت مسیر گام دوم انقلاب اقدام و تلاش گردد.

بهرامی مشهد طرقي و همکاران (۱۴۰۱) در مقاله‌ای با عنوان «طراحی الگوی مدیریت اثربخش نشر ارزش‌های دفاع مقدس» به این نتیجه رسیده‌اند که مدیریت اثربخش نشر ارزش‌های دفاع مقدس باید در ۴ بعد، شامل: قانونی، فرهنگی-اجتماعی، آموزشی-پژوهشی و فناوری مورد توجه قرار گیرد. ۱۷ عامل و ۷۲ گویه نیز شناسایی شدند که عوامل «حمایت مالی سازمان‌ها از آثار منتشر شده» و «سیستم تشویق و ترغیب از فعالین عرصه» در بعد قانونی، عوامل «برگزاری مراسمات و مناسبت‌ها»، «سیستم اطلاعات و ارتباطات مناسب»، «فضاسازی عمومی»، «هنرنمایی مناسب»، «گردهمایی‌ها و همایش‌ها» در بعد فرهنگی-اجتماعی، عوامل «مطالعات علمی»، «برگزاری دوره‌های آموزشی ویژه سازمان‌ها و نهادها»، «دوره‌های آموزشی مدارس و دانشگاه‌ها» در بعد آموزشی-پژوهشی و عوامل «فعالیت در عرصه مجازی» و «تولیدات نرم‌افزاری» در بعد فناوری قرار می‌گیرند.

صنّعی و زرگرزاده (۱۳۹۷) در مقاله‌ای با عنوان «جهاد فرهنگی در اندیشه حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)» به این نتیجه رسیده‌اند که اهداف جهاد فرهنگی اعتلای کلمه اسلام و ترویج مکتب اهل بیت (علیهم‌السلام)، حکمیت فرهنگ اسلامی، تعظیم دستاوردهای انقلاب و تقویت اندیشه‌های بارور، راهگشا و هدایت‌گر قرآن و سنت است که تحقق این امر علاوه بر برخورداری از روحیه جهادی، ایثار، فداکاری، شجاعت، ایمان، معرفت و باورهای دینی، جز با اتحاد، وحدت و هماهنگی، تربیت دینی و معرفتی مردم و ترویج نوآوری و علم و تحصیل میسر نیست.

ایزدی و همکاران (۱۳۹۶) در مقاله «ترویج فرهنگ دفاع مقدس، آسیب شناسی، ارائه مدل و راهکارها» به این نتیجه رسیده‌اند که به لحاظ آسیب شناختی ترویج فرهنگ دفاع مقدس به لحاظ محتوایی، عملکردی و ساختاری قابل تحلیل و بررسی است و به لحاظ راهبردی نیز ترویج در ابعاد نگرشی، رفتاری و ساختاری قابل توجه است.

حق شناس (۱۳۸۶) در مقاله‌ای با عنوان «کارکرد دفاع مقدس در تقویت هویت ملی اسلامی» به این نتیجه رسیده است که از جمله اموری که با هویت ملی و اسلامی ملت سرافراز ایران و حتی جهان اسلام گره خورده است و فصل مهمی از تاریخ ما را به خود اختصاص داده تحمل هشت سال جنگ تحمیلی عراق علیه ایران و دفاع مقدس مردم است. دفاع مقدس، از زوایای گوناگونی در تقویت هویت ملی و اسلامی نقش ایفا نموده است. از جمله: دین داری، ولایت مداری، وحدت، شجاعت، مقاومت، دشمن شناسی و ملی دوستی، غیرت، آزادی، ایثارگری، تحول آفرین، کسب تجربه‌های نظامی و آمادگی دفاعی، پیشرفت‌های نظامی، بدعت ستیزی، تکلیف شناسی و...

مبانی نظری

اهمیت و جایگاه جهاد تبیین

مسئله «جهاد تبیین» به تصریح قرآن کریم «لَتَبَيِّنَنَّ لِلنَّاسِ وَلَا تَكْتُمُونَهُ» (آل عمران: ۱۸۷) اهمیتی بسیار ژرف دارد، چرا که هم جنبه‌ی الهی دارد، هم جنبه‌ی انسانی دارد. بدین بیان که تبیین، دستگیری از دل و ذهن انسان‌هایی است که دچار عدم علم، شک و جهالت‌اند. (امام خامنه‌ای، ۱۳۷۷/۰۲/۰۲)

به همین جهت مواجهه با حرکت گمراه کننده‌ای که هدف دشمن بوده و فکر، ذهن جوان و عموم مردم را در ابهام و شک نگه می‌دارد؛ از مسیر جهاد تبیین، قابل جلوگیری و خنثی کردن است؛ زیرا بر اساس این آیه شریفه «الَّذِينَ يَلْعُونُ رِسَالَاتِ اللَّهِ وَ يَخْشَوْنَهُ وَلَا يَخْشَوْنَ أَحَدًا إِلَّا اللَّهَ.» (احزاب: ۳۹) مهم‌ترین وظیفه تبلیغ و تبیین است. (خامنه‌ای، انتخاب صالحان، ۳۷۹)

به گونه‌ای که آیت‌الله خامنه‌ای در بیان اهمیت این موضوع می‌فرماید: «شما روایت کنید حقایق جامعه‌ی خودتان و کشور خودتان و انقلابتان را. شما اگر روایت نکنید، دشمن روایت می‌کند؛ شما اگر انقلاب را روایت نکنید، دشمن روایت می‌کند؛ شما اگر حادثه‌ی دفاع مقدس را روایت

نکنید، دشمن روایت می‌کند، هر جور دلش می‌خواهد؛ توجیه می‌کند، دروغ می‌گوید آن هم ۱۸۰ درجه خلاف واقع؛ جای ظالم و مظلوم را عوض می‌کند.» (امام خامنه‌ای، ۱۴۰۰/۰۹/۲۱)

بنابراین تبیین حقیقت و اطلاع‌رسانی به افکار عمومی بسیار مهم است؛ زیرا در یکی از جریان‌های تاریخی رسول خدا (ص)، خدای تعالی نیز از طریق آیه‌ی «وَ اِذْ تَقُولُ لِلَّذِي اَنْعَمَ اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاَنْعَمْتَ عَلَيْهِ اَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ وَ اتَّقِ اللّٰهَ وَ تَخَفْ فِي نَفْسِكَ مَا اللّٰهُ مُبْدِيهِ وَ تَخْشَى النَّاسَ وَ اللّٰهُ اَحَقُّ اَنْ تَخْشَاهُ.» (احزاب: ۳۳) اطلاع‌رسانی کرد و حقیقت قضیه دستور ازدواج حضرت رسول (ص) با همسر مطلقه زید پسرخوانده پیامبر اکرم «طباطبایی، ۳۲۲) را نشان داد. امام خامنه‌ای، ۱۳۸۲/۰۴/۰۷) همچنین در ماجرای مجاهدت‌های حضرت زینب کبری (س)، این بزرگوار جهاد تبیین و جهاد روایت را، راه انداخت؛ نگذاشت و فرصت نداد که روایت دشمن از حادثه غلبه پیدا کند؛ کاری کرد که روایت او بر افکار عمومی غلبه پیدا کند (امام خامنه‌ای، ۱۴۰۰/۰۹/۲۱).

با توجه به مطالبی که در اهمیت جهاد تبیین، عنوان شد می‌توان به این مهم اشاره نمود که تفکر اسلامی بر مبنای آیه‌ی شریفه «فَاَنْتُمْ عَلَيَّكَ الْبَلَاغُ» (رعد: ۴۰) اهمیت و جایگاه تبیین در روش اندیشیدن جامعه است. امام خامنه‌ای، ۱۳۹۵/۰۴/۱۲) چراکه یکی از مهم‌ترین حرکات‌های جهادی ائمه (علیهم‌السلام) بر اساس حدیث شریف «رَحِمَ اللّٰهُ عَبْدًا اَحْيَا اَمْرًا.» (کلینی، ج ۲، ۱۷۶) «جهاد تبیین» بوده و بر آن تأکید ورزیده‌اند (امام خامنه‌ای، ۱۴۰۰/۱۱/۳).

جهاد تبیین و جنگ روایت‌ها در اندیشه امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)

تبیین، یعنی بیان حقیقت و از بین بردن غبار جهالت و تحریف از اذهان. ذهن انسان ممکن است دچار ابهام شود، مورد تحریف قرار گیرد و دشمن یا هر فرد دیگری آن را از مسیر حقیقی و عقلانی خودش منحرف کند. به عبارتی تبیین به معنای بی‌تفاوت نبودن انسان نسبت به ذهنی است که به کمک نیاز دارد و باید تعلیم ببیند. مقام معظم رهبری مدظله‌العالی در موارد متعددی اساس روش اسلامی و انقلابی را تبیین دانسته‌اند؛ چنانکه یکی از موارد امر به معروف و نهی از منکر نیز همین مسئله است. اگرچه رهبر انقلاب همواره قشر نخبگان و طلاب و دانشجویان را به تبیین فراخوانده بودند، اما اکنون مخاطب عام را به این امر دعوت کرده و از همگان خواسته‌اند در حوزه

خود تأثیرگذار باشند و نسبت به شرایط کنونی جامعه و جهان بی تفاوت نباشند. از همین روست که در توصیه به پرستاران می‌فرماید: «شما روایت کنید حقایق جامعه خودتان و کشور خودتان و انقلابتان را. شما اگر روایت نکنید، دشمن روایت می‌کند؛ شما اگر انقلاب را روایت نکنید، دشمن روایت می‌کند.» (امام خامنه‌ای، ۱۴۰۰/۰۹/۲۱)

تبیین، بخشی از جهاد تبیین و رسالت روشنگری است. باید توجه داشت که هر کاری از نظر اسلامی جهاد نیست. مهم‌ترین عنصر جهاد به معنای اسلامی و قرآنی، تقابل با دشمن است؛ یعنی هر کاری که در تقابل با دشمن و فی سبیل الله باشد، جهاد است:

«جهاد یعنی چه؟ جهاد یعنی تلاش در مقابله با دشمن. هر تلاشی، جهاد نیست. خیلی‌ها تلاش می‌کنند، تلاش‌های علمی زیادی می‌کنند، تلاش‌های اقتصادی می‌کنند که خوب و به‌جاست، اما جهاد نیست. جهاد، یعنی تلاشی که هدف‌گیری در مقابل دشمن در آن وجود داشته باشد؛ این جهاد است. در اصطلاح اسلامی و منطق اسلامی، جهاد این [کاری] است که در مقابل دشمن انجام می‌گیرد. شما [اگر] کار اقتصادی بکنید برای مقابله با دشمن، می‌شود جهاد؛ کار علمی و تحقیقی بکنید برای مقابله با دشمن، می‌شود جهاد؛ حرف بزنید، تبیین کنید برای خنثی کردن وسوسه دشمن، می‌شود جهاد؛ این‌ها همه جهاد است. پس مهم این است که ما عرصه جهاد را تشخیص بدهیم که در هر زمانی در چه عرصه‌ای باید جهاد کرد. این، خیلی مهم است.» (امام خامنه‌ای، ۱۴۰۰/۱۱/۰۳)

تبیین مهم‌ترین عرصه جهاد

از نظر مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) جهاد تبیین، مهم‌ترین عرصه جهاد است؛ زیرا اکنون دشمن با هزاران دستگاه رسانه‌ای و خبری دست به جنگ روانی زده است تا با وارونه جلوه دادن واقعیت‌ها، رابطه مؤمنانه مؤمنین را قطع کند. از این رو باید با تبیین و روشنگری، حقیقت‌ها را برای همگام بیان کرد.

«ما در حال یک نبرد فرهنگی، یک نبرد جنگ نرم هستیم یعنی به ما تهاجم شده؛ تهاجم نرم، آن هم با ابزارهای پیشرفته و بسیار نو و با توانایی بسیار بالا؛ به ما حمله شده. خب ما باید اول این را تصدیق کنیم، باید اول قبول کنیم که ما در حال یک جنگیم، ما مورد تهاجم قرار گرفته هستیم. اگر

چنانچه این شد، آن وقت بایستی همه نیرو را متمرکز کنیم در ضربه زدن به مهاجم و جلوی هجوم او را گرفتن. هدف مهاجم، آماج کار مهاجم چیست؟ فرهنگ ماست، اخلاق ماست، خانواده ماست، هویت ماست، تاریخ ماست. در مقابل، ما بایستی یک جبهه قوی توانایی ایجاد کنیم که این جبهه بتواند پاسخگو باشد. آن جبهه متشکل از کیست؟ از هنرمند، روشنفکر، عنصر فرهنگی؛ یعنی شماها هستید، شماها و امثال شما آقایان و دوستانی که در بخش فرهنگ و در بخش هنر مشغول کار هستید.» (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۷/۰۸/۲۴)

ایشان در توصیه دیگری به فعالیت هزاران دستگاه دشمن برای مبارزه با اسلام و انقلاب اسلامی اشاره و بر جهاد تبیین به عنوان مهم ترین عرصه جهاد تأکید می کنند:

«یک روز میدان، میدان نظامی است مثل دوران دفاع مقدس، دوران دفاع از حرم؛ اینجا میدان، میدان نظامی است؛ آن روز خیلی ها وظیفه را تشخیص دادند و حرکت کردند و رفتند و وظیفه شان را انجام دادند -البته واجب کفایی بود؛ واجب عینی نبود- که البته در همین جا هم هیئت ها سنگ تمام گذاشتند که قبلاً عرض کردیم و بسیاری از این رزمندگان ما و شهدای ما، بچه های هیئت ها بودند که رفتند و به شهادت رسیدند. یک روز عرصه علم است و جهاد، جهاد علمی است، باید علم را بالا برد؛ یک روز عرصه فعالیت های اجتماعی است؛ یک روز عرصه خدمات اجتماعی است و خدمت به مردم. آن روزی که دشمن سعی می کند جامعه را در فشار اقتصادی قرار بدهد، برای اینکه مردم را در مقابل اسلام، در مقابل نظام اسلامی قرار بدهد؛ آن روز اگر شما خدمت اقتصادی و اجتماعی به مردم بکنید، جهاد کرده اید در مقابل دشمن؛ لکن از همه این ها مهم تر عرصه تبیین و روشنگری است. اگر روشنگری بود، همه این عرصه های گوناگون در وقت خود و جای خود وضعشان روشن خواهد شد و مردان خودشان را پیدا خواهند کرد.» (امام خامنه‌ای، ۱۴۰۰/۱۱/۳)

مبارزه تبیینی اهل بیت

مبارزه سیاسی اهل بیت، مبارزه تبیینی بوده است، اگرچه گاه مبارزه مسلحانه نیز صورت گرفته است. رهبر معظم انقلاب (مدظله‌العالی) در کتاب هم رزم حسین (علیه السلام) نیز به این مطلب اشاره کرده اند که تمامی اهل بیت، هم رزم عبدالله الحسین (علیه السلام) بودند، اما نوع میدان

جنگ‌هایشان متفاوت بود. جهاد تبیین محدوده خاصی ندارد و حتی معیشت مردم نیز به آن مرتبط است. حضرت آیت‌الله خامنه‌ای (مدظله‌العالی) دو جریان تحریم و تحریف را هم‌عرض با یکدیگر می‌دانند و معتقدند شکست جریان تحریف، موجب شکست جریان تحریم خواهد شد؛ زیرا دشمن با تحریف واقعیت‌ها توانسته است تحریم‌ها را به‌جایی برساند که اثر منفی آن بر جامعه بسیار مشهود باشد. از این رو جهاد تبیین درواقع نوعی مقابله با تحریف‌ها و شکست تحریم‌هاست:

«این بزرگوار جهاد تبیین را، جهاد روایت را راه انداخت؛ نگذاشت و فرصت نداد که روایت دشمن از حادثه غلبه پیدا کند؛ کاری کرد که روایت او بر افکار عمومی غلبه پیدا کند. حالا تا امروز روایت زینب کبری (سلام‌الله‌علیها) از حادثه عاشورا در تاریخ مانده، در همان زمان هم تأثیر گذاشت در شام، در کوفه، در مجموعه سال‌های حکومت اموی و منتهی شد به ساقط شدن حکومت اموی. ببینید، این درس است؛ این همان حرفی است که بنده همیشه می‌گویم: شما روایت کنید حقایق جامعه خودتان و کشور خودتان و انقلابتان را. شما اگر روایت نکنید، دشمن روایت می‌کند؛ شما اگر انقلاب را روایت نکنید، دشمن روایت می‌کند؛ شما اگر حادثه دفاع مقدس را روایت نکنید، دشمن روایت می‌کند، هر جور دلش می‌خواهد؛ توجیه می‌کند، دروغ می‌گوید [آن هم] ۱۸۰ درجه خلاف واقع؛ جای ظالم و مظلوم را عوض می‌کند. شما اگر حادثه تسخیر لانه جاسوسی را روایت نکنید — که متأسفانه نکردیم — دشمن روایت می‌کند و کرده؛ دشمن روایت کرده، با روایت‌های دروغ. این کاری است که ما باید انجام بدهیم؛ وظیفه جوان‌های ماست.» (امام خامنه‌ای، ۱۴۰۰/۰۹/۲۱)

امام خمینی الگوی تبیین و روشنگری

امام خمینی، یکی دیگر از الگوهای روشنگری و تبیین است که از سال ۱۳۴۱ با سخنرانی‌های مختلف به افشاگری علیه حکومت منحوس پهلوی و جنایات آن پرداخت. حتی پس از تبعید در سال ۱۳۴۳ نیز دست از تبیین و روشنگری برنداشت و با اعلامیه‌ها و سخنرانی‌هایی که به صورت نوار در میان مردم دست‌به‌دست می‌چرخید، تحلیل و فهم مردم را بالا برد و حقایق را به صورت صحیح برای آن‌ها بیان کرد. از همین رو است که وقتی در شب ۲۲ بهمن ماه ۱۳۵۷ به مردم دستور داد که به خیابان‌ها بیایند، تمامی مردم با تبعیت از فرمان ایشان به خیابان‌ها آمدند و ریشه ظلم و

جور حکومت پهلوی را کردند. پس از پیروزی انقلاب نیز هر گاه نیاز به تبیین بود، امام به میدان می‌آمد و روشنگری می‌کرد.

رهبر معظم انقلاب (مدظله‌العالی) که خود نیز یکی از الگوهای موفق تبیینی است، در دهه ۶۰، روحانیون و ائمه جمعه را به عنوان الگوهای تبیینی و بال و پر امام خمینی می‌دانستند که پیام امام را به اقصای نقاط کشور منتقل می‌کردند:

«آن عاملی که توانست پیام مراجع را در دوره اول - آن چند ماه اول - و بعد پیام امام بزرگوار را که تنها این کار را انجام می‌دادند و این رهبری را انجام می‌دادند - چه در دوره قم، چه در دوره نجف - منتشر کند در اقصای نقاط کشور و در دل‌های مردم نفوذ بدهد، عامل طلبگی بود؛ طلبه‌ها بودند که این کار را کردند؛ طلبه‌ها بودند که این فکر را منتقل کردند به سرتاسر کشور.» (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۴/۱۲/۲۵)

شهید مطهری و آیت‌الله مصباح نیز از دیگر الگوهای تبیین هستند. در دوران اصلاحات علی‌رغم حجم‌هایی که نسبت به آیت‌الله مصباح وجود داشت، ایشان در سلسله جلساتی همچون خطبه‌های پیش از نماز جمعه، جلسات متعددی که از اقصای نقاط کشور دعوت می‌شد و ... به تبیین مباحث اسلامی پرداخت.

رهبر معظم انقلاب (مدظله‌العالی) در کتاب خون‌دلی که لعل شد، با اشاره به مبارزات افراد مختلف با حکومت پهلوی، خود را از معدود افرادی می‌داند که در جریان نهضت اسلامی، هر دو خط مبارزه و تبیین را در کنار یکدیگر دنبال می‌کردند؛ زیرا معتقد بودند اگر فعالیت آگاهانه فکری اسلامی از جنبش مبارزه جدا شود، مبارزه خشک و بی‌روح می‌شود:

«یکی از آقایان، پایین یک شعری خواندند که مضمونش این بود که اگر شمشیر بکشید، سینه‌هایی که بیایند در جلوی شما بایستند و در مقابل دشمنان شما سینه سپر کنند [زیاد است]، من گفتم من شمشیر را کشیدم، مشغولیم، ما از چپ و راست داریم می‌زنیم؛ این جوری نیست؛ منتها نوع شمشیر امروز و نوع میدان امروز با نوع میدان آن سال‌های اول تفاوت دارد؛ ما در جنگ نرمیم؛ در جنگ سیاسی هستیم، در جنگ فرهنگی هستیم، در جنگ امنیتی و نفوذی هستیم؛ فکرها و اراده‌ها دارند با هم می‌جنگند. امروز ما خیلی احتیاج داریم به ابزارهای مؤثر و تأثیرگذار؛ یک

بخش عمده این ابزارها، به نظر من شعر است که بایستی مورد توجه شماها قرار بگیرد.» (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۵/۰۳/۳۱)

الزامات جهاد تبیین

جهاد تبیین در بیانات رهبر معظم انقلاب (مدظله‌العالی) دارای اصول و الزاماتی است که باید استخراج و بیان شود. البته تبیین و روشنگری به‌طور حتم به ضرر برخی افراد، گروه‌ها و ... تمام خواهد شد و آن‌ها نیز با تمام توان خود می‌کوشند با آن مقابله کنند؛ از این رو باید ایمان، تقوا و توکل به خدا را در وجود خود تقویت کرد؛ زیرا ایمان، تقوا و توکل بر خدا جزء اصول اساسی تبیین و روشنگری است.

هر فرد در مسیر جهاد تبیین و رسالت روشنگری باید مراقب باشد که گرفتار خرافات و شایعات نشود تا در مخاطب ایجاد ناامیدی نکند؛ بنابراین تحقیق درباره مسائل، یکی از اصول اولیه رسالت تبیین است؛ زیرا بنا بر دستورات اسلامی نباید از آنچه به آن علم نداریم، پیروی کنیم: «وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ» (اسراء: ۳۶)

یکی از الزامات جهاد تبیین و رسالت روشنگری، هم‌افق و هم‌راستا بودن محتوای ارائه شده با نقشه کلان محتوایی انقلاب است. هم‌افقی با ولی جامعه خیلی مهم است. از این رو در تبیین و بیان حقیقت باید از نظرات بزرگان و اندیشمندانی همچون امام خمینی؛ مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)، شهید مطهری، شهید بهشتی، آیت‌الله مصباح و ... به‌عنوان ایده‌آل‌های انقلاب استفاده کرد. مطالعه آثار امام و رهبر انقلاب (مدظله‌العالی)، به‌ویژه آثاری که در مباحث معرفتی و سیاسی وجود دارد، موجب ارائه بهترین تبیین خواهد شد. باید مصلحت‌اندیشی‌های راحت‌طلبانه را رها کرد. مصلحت‌اندیشی و عافیت‌طلبی می‌تواند موجب شود فرد جهاد تبیین را رها کند. جهاد تبیین تعارف‌بردار نیست. باید در این مسیر استقامت کرد و کوشید با صبر، مقاومت، پشتکار و توکل بر خدا غبار نشسته بر حقایق را زدود.

از دیگر الزامات جهاد تبیین، محبت قلبی و دلی است؛ چنانکه شهید سلیمانی در این باره فرموده است:

«برادران، رزمندگان، یادگاران جنگ؛ یکی از شئون عاقبت‌به‌خیری، نسبت شما با جمهوری اسلامی و انقلاب است. والله والله والله از مهم‌ترین شئون عاقبت‌به‌خیری همین است. والله والله والله، از مهم‌ترین شئون عاقبت‌به‌خیری، رابطه قلبی و دلی و حقیقی ما با این حکیمی است که امروز سکان انقلاب را به دست دارد. در قیامت خواهیم دید، مهم‌ترین محور محاسبه این است.»

ایجاد رابطه قلبی و دلی با امام خمینی و مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) به عنوان بنیان‌گذار و رهبری این انقلاب، موجب می‌شود همانند آن‌ها فکر کنیم و مطابق پازلی که به عنوان مقدمه ظهور چیده شده است، عمل نماییم.

در جهاد تبیین و رسالت روشنگری، یک سری مهارت‌ها نیز لازم است. باید مهارت‌های لازم را آموخت، از قانون تبعیت و پیروی کرد و به هنگام عمل نمود. از این رو باید موقعیت‌شناس بود تا مانند توابع بعد از رخ دادن حادثه و به وجود آمدن تبعات منفی برای جامعه عمل نکنیم؛ زیرا دیر اقدام کردن و عدم موقعیت‌شناسی، موجب بروز خساراتی بر جامعه می‌شود که گاه جبران‌ناپذیر است.

همچنین در این مسیر باید از هنر، مداومت در تکرار و عنصر عاطفه بهره برد. بحث محبت در تبیین خیلی مهم است، خیلی از مواقع با محبت می‌توان مخاطب را اقناع کرد.

موضوعات نیازمند تبیین در اندیشه امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)

رهبر معظم انقلاب (مدظله‌العالی) موضوعاتی را برای تبیین ارائه فرموده‌اند که از مهم‌ترین آن‌ها تبیین در مبانی و معارف دینی است که در ذیل این موضوع مباحث ذیل باید تبیین شود:

اصول اساسی انقلاب اسلامی؛ اندیشه مقاومت؛ دستاوردهای انقلاب؛ باور و امید به آینده انقلاب؛ مسائل مهم انقلاب مانند مسئله مذاکره با آمریکا؛ بیان واقعیت‌ها؛ گاهی وقت‌ها هم حوادثی اتفاق می‌افتد مانند فتنه سال ۸۸ که باید بهنگام تبیین شود.

برخی عناوین مهم دیگری وجود دارند که باید در آن‌ها تبیین صورت بگیرد تا دشمن نتواند به نقشه‌های شوم خود دست یابد. دشمن چند واقعیت را هدف گرفته است:

تطهیر رژیم پهلوی؛ زیرسوال بردن دستاوردهای انقلاب؛ تحریف آینده روشن انقلاب؛ و غیرقابل شکست نشان دادن خود.

هدف اصلی دشمنان از این کارهای آن است که جوان را به ناامیدی بکشانند. اگر جوان نسبت به اصل انقلاب دچار تردید شود، اگر دستاوردهای انقلاب را نادیده بگیرد، اگر هیچ آینده روشنی را برای خود و جامعه ملاحظه نکند و اگر دشمن آماده و قوی را هم در مقابل خود احساس کند، این جوان دیگر انگیزه‌ای برای ادامه مسیر و مقاومت ندارد. اینجاست که جهاد تبیین اهمیتش مشخص می‌شود. با تبیین درست و بهنگام می‌توان همه اهداف دشمن را نابود کرد. به همین جهت است که مقام معظم رهبری در بیانیه گام دوم فرمودند ریشه‌ای‌ترین جهاد این است که امید در دل‌ها حکم‌فرما باشد.

روش‌شناسی پژوهش

روش پژوهش، کیفی است و برای انجام آن از راهبرد «تحلیل تماتیک» (مضمون) استفاده شده است. تحلیل مضمون یکی از روش‌های کیفی است که در علوم اجتماعی کاربردهای زیادی دارد. تحلیل مضمون (Thematic Analysis) روشی برای شناخت، تحلیل و گزارش الگوهای موجود در داده‌های کیفی است. این روش، فرایندی برای تحلیل داده‌های متنی است و داده‌های پراکنده و متنوع را به داده‌های غنی و تفصیلی تبدیل می‌کند. (براون و کلارک، ۲۰۰۶) به‌طور کلی، تحلیل مضمون، روشی است برای: دیدن متن؛ برداشت و درک مناسب از اطلاعات ظاهراً نامرتب (یافتن روابط)؛ تجزیه و تحلیل اطلاعات کیفی؛ مشاهده نظام‌مند و اندازه‌گیری داده‌های کیفی (بویاتزیس، ۱۹۹۸)

فرایند کامل تحلیل مضمون را می‌توان به سه مرحله کلان تقسیم نمود: تجزیه و توصیف متن، تشریح و تفسیر متن و ادغام و یکپارچه کردن مجدد متن.

در این پژوهش با استفاده از تحلیل مضمون گام‌های زیر برای به دست آوردن یافته‌ها طی شده است:

- ۱- آشنا شدن با داده‌ها: این امر مستلزم مطالعه و مرور مکرر داده‌ها به روشی فعال است. این گام، ستون فقرات مراحل بعدی را شکل می‌دهد. در این گام است که ایده‌های خوبی درباره کدگذاری‌ها و الگوها شکل می‌گیرد.

۲ — ایجاد کدهای اولیه و کدگذاری: در این گام، از کدها برای تقسیم داده‌های متنی به قسمت‌های فهمیدنی و استفاده‌پذیر مانند بند، عبارت، کلمه یا سایر معیارهایی که برای تحلیل خاص لازم است، استفاده شده است. در این مرحله کدهای موجود در چارچوب کدگذاری، حدود مرز کاملاً مشخص و تعریف‌شده‌ای داشته است. این کدها محدود به قلمروی تحقیق بوده و به‌طور روشن بر موضوع، تمرکز داشته‌اند.

۳ — جستجو و شناخت مضامین: در این گام که به تحلیل در سطحی بالاتر از کدها تمرکز دارد، کدهای مختلف در قالب مضامین مرتب شده و همه داده‌های کد گذاشته مرتبط با هریک از مضامین، شناخته و گردآوری شده‌اند. اساساً در این مرحله، کدها تجزیه و تحلیل و به نحوه ترکیب و تلفیق کدهای مختلف جهت تشکیل مضمون پایه به آن‌ها توجه شده است.

۴ — تشکیل و تحلیل شبکه مضامین: در این مرحله پس از دستیابی به مجموعه‌ای از مضامین، آن‌ها مورد پالایش قرار گرفتند. سعی شد تا با توجه به همگونی درونی و فقدان همگونی بیرونی، داده‌های درون هر مضمون از لحاظ معنا و مفهوم، با هم انسجام و همخوانی داشته باشند.

۵ - تدوین گزارش نهایی و به دست آوردن مضمون فراگیر

حوزه‌ی پژوهش حاضر، شامل بیانات مقام معظم رهبری، از جمله تمامی سخنرانی‌ها، مصاحبه‌ها و پیام‌های ایشان در حوزه‌های مرتبط با «پیشکسوتان دفاع مقدس» می‌باشد که سعی شده است از همان سال‌های ابتدایی رهبری معظم له تاکنون فیش‌برداری شود. عمده این نظریات و اندیشه‌ها از سایت رهبری و پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار آیت‌الله خامنه‌ای و کتب و مقالات مرتبط گردآوری شده است. این منابع به صورت سطر به سطر مورد مطالعه قرار گرفته و پس از بررسی محتوایی، تحلیل مضمون و کدگذاری شدند. پس از کدگذاری اولیه تک‌تک عبارات مرتبط با «پیشکسوتان دفاع مقدس»، کدهای مشترک در قالب کدبندی‌های سازمان دهنده دسته‌بندی شده و در نهایت کدبندی‌های سازمان دهنده با وجوه مشترک و ارتباطات معنایی مشترک در قالب مضامین فراگیر دسته‌بندی شدند.

یافته‌های پژوهش

همان‌گونه که اشاره شد در این پژوهش به‌منظور پاسخگویی به سؤال اصلی پژوهش و یافتن «ابعاد جهاد تبیین پیشکسوتان دفاع مقدس در اندیشه امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)» از تحلیل مضمون به روش براون و کلارک (۲۰۰۶) استفاده شده است. به این ترتیب، پس از کدگذاری اولیه تک تک عبارات مرتبط با «پیشکسوتان دفاع مقدس»، کدهای مشترک در قالب کدبندی‌های سازمان دهنده دسته‌بندی شدند و در نهایت کدبندی‌های سازمان دهنده با وجوه مشترک و ارتباطات معنایی مشترک در قالب مضامین فراگیر دسته‌بندی شدند. یافته‌ها نشان می‌دهد که ابعاد جهاد تبیین پیشکسوتان دفاع مقدس در اندیشه امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) شامل ۸ مضمون سازمان دهنده و ۷۷ مضمون پایه است که نمودار شبکه مضامین آن ترسیم شده است.

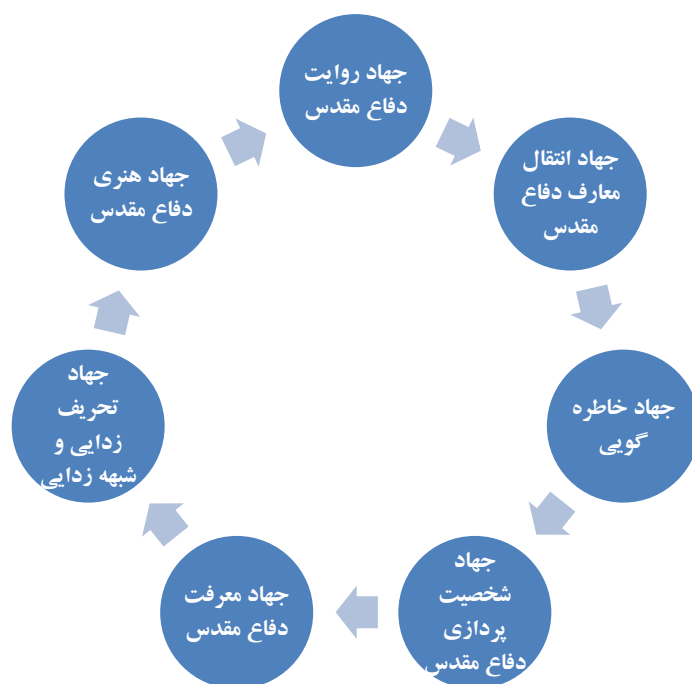
جدول ۱. احصاء مضمون پایه از متن بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) (نمونه)

منبع	متن بیانات	مضمون پایه
۱۴۰۲/۰۶/۲۹ بیانات در دیدار پیشکسوتان و فعالان دفاع مقدس و مقاومت	این است که واقعی دفاع مقدس یک برهه‌ی برجسته و مهمی از تاریخ کشور ما است. این مقطع راه این واقعی مهم را باید درست بشناسیم و آن را به اذهان نسل‌های بعدی معرفی کنیم.	درست شناختن
۱۴۰۲/۰۶/۲۹	این است که واقعی دفاع مقدس یک برهه‌ی برجسته و مهمی از تاریخ کشور ما است. این مقطع راه این واقعی مهم را باید درست بشناسیم و آن را به اذهان نسل‌های بعدی معرفی کنیم.	معرفی به نسل‌های بعد
۱۴۰۲/۰۶/۲۹	عظمت این واقعه را باید شناخت. خیلی کار شده؛ کتاب نوشته‌شده، فیلم ساخته شده، خاطرات‌گویی شده، لکن به نظر من جا برای کار هنوز بسیار زیاد است.	زیاد بودن جا برای کار
۱۴۰۲/۰۶/۲۹	ما تاکنون نتوانستیم جزئیات این تابلوی عظیم و پرنقش‌ونگار را بشناسیم و بشناسانیم؛ از دور داریم می‌بینیم، [اما] اگر نزدیک برویم، در هر تکه‌ی آن، آن‌قدر زیبایی، آن‌قدر ظرافت، آن‌قدر کارهای پرمغز و پرمعنا وجود دارد که انسان حیرت می‌کند؛ هر تکه‌اش این جور است و این‌ها باید معرفی بشود	لزوم معرفی و شناساندن

جدول ۲- شبکه مضامین

مضمون فراگیر	مضامین سازمان دهنده	مضامین پایه
ابعاد جهاد تبیین پیشکسوتان دفاع مقدس در اندیشه امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)	جهاد روایت دفاع مقدس	لزوم معرفی و شناساندن - روایت درست جنگ - کوتاهی در روایت بین‌المللی - تبیین دفاع مقدس - مستدل کردن دفاع مقدس - انعکاس ظرفیت‌های دفاع مقدس به ذهن مردم - روایت درست دفاع مقدس، تمام‌کننده - ماندگاری اثرات در صورت روایت درست - تذکر بر عدم روایت مغرضانه و ...
	جهاد هنری دفاع مقدس	عدم بهره‌برداری مناسب از رسانه و هنر - تولید فیلم و تئاتر فاخر- باید فیلم بسازیم - لزوم روایت هنری از دفاع مقدس - انجام کار هنری - توجه به بیان هنری در روایت - تولید آثار هنری - عدم استفاده از ظرفیت هنری و ادبی کشور و ...
	جهاد انتقال معارف دفاع مقدس	معرفی به نسل‌های بعد- عدم دانستن نسل جدید - تلاش برای شناساندن دفاع مقدس به نسل جدید- مستندسازی دفاع مقدس - تبیین دفاع مقدس - مستدل کردن دفاع مقدس و ...
	جهاد تحریف زدایی و شبهه زدایی از دفاع مقدس	پاسخ به روایت‌های مخدوش، غلط و دروغ- تکرار برای شبهه زدایی و تحریف زدایی - خطر تحریف- و ...
	جهاد تولید متون فاخر دفاع مقدس	تولید متن فاخر و ...
	جهاد خاطره گویی	خاطرات پیشکسوتان، سرمایه‌های ملت - گنجینه‌های پرارزش - گنجینه‌های بی‌بدیل - کم‌کاری درباره خاطرات جنگ - توجه به جایگاه خاطره گویی - محدودیت زدایی از خاطرات جنگ - استمرار تدوین خاطرات و ...
	جهاد شخصیت‌پردازی دفاع مقدس	تأکید بر برگزاری یادواره- برکات یادواره شهدا - بزرگداشت شخصیت‌ها - شخصیت‌پردازی دفاع مقدس - شخصیت‌پردازی غیر مشاهیر- برگزاری بزرگداشت - تحقیق درباره شخصیت‌ها - مطالعه درباره شخصیت‌ها - سخنرانی درباره شخصیت‌ها - بحث درباره جزئیات زندگی آن‌ها - لزوم معرفی قهرمانان به دنیا و ...

	جهاد معرفت دفاع مقدس	درس شناختن - پرهیز غفلت در شناختن و شناساندن - معرفت و شناخت دفاع مقدس - ضرورت معرفت و شناخت و ...
--	----------------------	--

شکل ۱- ابعاد جهاد تبیین پیشکسوتان دفاع مقدس در اندیشه امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)

نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف استخراج و تحلیل ابعاد جهاد تبیین پیشکسوتان دفاع مقدس در اندیشه امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) انجام شده است. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که در منظومه فکری رهبر معظم انقلاب، پیشکسوتان دفاع مقدس نه تنها راویان گذشته، بلکه سربازان فعال جبهه

فرهنگی-تبیینی امروز هستند که مسئولیتی خطیر در پاسداری از گفتمان اصیل دفاع مقدس و انتقال آن به نسل‌های آینده دارند.

بر اساس تحلیل مضمون بیانات ایشان، هشت بُعد اصلی برای جهاد تبیین پیشکسوتان شناسایی شد:

۱. جهاد روایت دفاع مقدس

محور اصلی، روایت درست، کامل و تأثیرگذار از دفاع مقدس است. تأکید بر این است که روایت باید ماندگار، مستدل و تمام‌کننده باشد تا بتواند در فضای جنگ روایت‌های رقیب و مغرضانه، غلبه گفتمانی ایجاد کند. کوتاهی در روایت بین‌المللی و داخلی، فرصتی برای تحریف دشمن فراهم می‌آورد.

۲. جهاد هنری دفاع مقدس

این بُعد بر تبدیل روایت به اثر هنری فاخر تأکید دارد. تولید فیلم، تئاتر، ادبیات و سایر قالب‌های هنری که بتواند عمق، عظمت و معنای دفاع مقدس را به گونه‌ای جذاب و مؤثر به مخاطب، به ویژه نسل جوان، منتقل کند، از وظایف پیشکسوتان و متولیان فرهنگی است. عدم بهره‌برداری مناسب از ظرفیت عظیم هنر کشور یک خلأ جدی محسوب می‌شود.

۳. جهاد انتقال معارف دفاع مقدس

پاسخ به شکاف نسلی و فاصله تجربی در این بُعد متمرکز است. پیشکسوتان باید معارف، ارزش‌ها و درس‌های راهبردی دفاع مقدس را از طریق روش‌های متنوع و خلاق به نسل جدید شناسایی، آموزش و تفهیم کنند. این انتقال، فراتر از بیان خاطرات، شامل تبیین مبانی فکری، اخلاقی و مدیریتی آن دوران است.

۴. جهاد تحریف‌زدایی و شبهه‌زدایی

در شرایط جنگ ترکیبی دشمن، پیشکسوتان به عنوان شاهدین عینی و معتبر، باید به صورت فعالانه و مستمر به روایت‌های مخدوش، غلط و دروغ پاسخ دهند. این جهاد، نیازمند تقویت قدرت تحلیل و استدلال پیشکسوتان و نیز تکرار مدبرانه حقایق برای خنثی‌سازی تبلیغات دشمن است.

۵. جهاد تولید متون فاخر

تولید کتاب، مقاله، سند پژوهشی و محتوای علمی-تاریخی معتبر و عمیق درباره دفاع مقدس، زیرساختی ضروری برای همه ابعاد دیگر است. این متون، پشتوانه استنادی روایت‌ها، هنر و آموزش‌ها را فراهم می‌کنند و از سقوط تاریخ دفاع مقدس به سطح کلیشه و شعار جلوگیری می‌نمایند.

۶. جهاد خاطره‌گویی

خاطرات پیشکسوتان، سرمایه‌های زنده و پرازش ملت محسوب می‌شوند؛ اما خاطره‌گویی باید از سطح ذکر اتفاقات فراتر رفته و به تحلیل، تعلیل و استخراج درس تبدیل شود. تدوین نظام‌مند، مستمر و حرفه‌ای خاطرات با رعایت امانت و عمق بخشی، ضرورتی انکارناپذیر است.

۷. جهاد شخصیت‌پردازی

دفاع مقدس، زمینه‌ساز ظهور الگوها و قهرمانان بی‌ادعا در تمام سطوح بود. این بعد بر معرفی، بزرگداشت و تحلیل شخصیت‌های دفاع مقدس، اعم از فرماندهان نامدار و رزمندگان گمنام تأکید دارد. تحقیق درباره جزئیات زندگی، انگیزه‌ها و سبک زندگی این شخصیت‌ها، می‌تواند اسوه‌های عینی و قابل اقتدا برای نسل جدید بسازد.

۸. جهاد معرفت و شناخت دفاع مقدس

پایه و اساس همه ابعاد پیشین، شناخت عمیق و همه‌جانبه خود پیشکسوتان و جامعه از ابعاد گوناگون دفاع مقدس است. این شناخت شامل علل، اهداف، استراتژی‌ها، دستاوردها، هزینه‌ها و درس‌های راهبردی آن دوران است. پرهیز از غفلت و سطحی‌نگری در این شناخت، شرط انجام موفق سایر ابعاد جهاد تبیین است.

در اندیشه امام خامنه‌ای، جهاد تبیین پیشکسوتان دفاع مقدس، یک ماموریت نظام‌مند، چندبعدی و استمراری است. این جهاد، تنها یک فعالیت فرهنگی داوطلبانه نیست، بلکه جبهه‌ای ضروری و هم‌تراز با جبهه نظامی دوران جنگ است که امروز برای حفظ هویت، انسجام ملی و مصونیت فکری جامعه باید با تمام قوا گشوده شود. پیشکسوتان در این میدان، منابعی راهبردی هستند که با بهره‌گیری از اعتبار تاریخی، صداقت و تجربه زیسته خود، می‌توانند پل ارتباطی اطمینان‌بخشی بین گذشته پرفروغ و آینده امیدبخش انقلاب اسلامی ایجاد کنند. موفقیت در این

جهاد، مستلزم خروج از حالت خودجوش و پراکنده و حرکت به سمت برنامه‌ریزی منسجم، حمایت نهادی و توانمندسازی روشی پیشکسوتان است. جهاد تبیین پیشکسوتان دفاع مقدس، پروژه‌ای ملی و فرانهادی است که موفقیت آن در گرو عزم جدی حاکمیت، برنامه‌ریزی خردمندانه، سرمایه‌گذاری پایدار و مشارکت فعال خود پیشکسوتان است. اگر این جهاد به درستی انجام پذیرد، دفاع مقدس نه تنها به عنوان یک افتخار تاریخی، بلکه به عنوان یک منبع زنده معنا ساز، انرژی‌بخش و راهبرد آفرین برای گام دوم انقلاب و ترسیم آینده تمدن نوین اسلامی خواهد درخشید. غفلت از این امر، به معنای واگذاری عرصه‌ای تعیین‌کننده به دشمن و محروم کردن نسل‌های آینده از سرچشمه‌ای گران‌قدر برای هویت، ایمان و مقاومت است.

پیشنهادهای پژوهش:

۱. طراحی و اجرای «طرح ملی توانمندسازی تبیینی پیشکسوتان دفاع مقدس»: برگزاری دوره‌های آموزشی فشرده در حوزه‌های روش‌شناسی تبیین، رسانه‌شناسی، فن بیان، مدیریت جلسات پرسش و پاسخ و آشنایی با شبهات رایج. ایجاد کارگروه‌های تخصصی متشکل از پیشکسوتان و کارشناسان حوزه‌های رسانه، تاریخ و علوم اجتماعی برای تهیه بسته‌های محتوایی استاندارد برای تبیین. ۲. ایجاد «سامانه ملی روایت و تبیین دفاع مقدس»: ایجاد یک پایگاه جامع چندرسانه‌ای جهت مستندسازی، طبقه‌بندی و ارائه هوشمند خاطرات، تحلیل‌ها و آثار تولیدشده توسط پیشکسوتان. امکان تعامل مستقیم و برنامه‌ریزی شده بین پیشکسوتان و مخاطبان (مدارس، دانشگاه‌ها، فضای مجازی) از طریق این سامانه. ۳. حمایت هدفمند از تولیدات هنری و رسانه‌ای فاخر: اختصاص گرنت‌ها و تسهیلات ویژه به تولیدکنندگان آثار هنری (فیلم، سریال، بازی رایانه‌ای، مستند) که با مشاوره مستقیم پیشکسوتان و براساس روایت‌های اصیل ساخته می‌شوند.

- ایجاد جشنواره‌های رقابتی دائمی با محوریت «تبیین دفاع مقدس برای نسل دیجیتال».
۴. ساماندهی و تقویت «کرسی‌های آزاداندیشی تبیین دفاع مقدس» در دانشگاه‌ها: دعوت نظام‌مند از پیشکسوتان برای حضور در دانشگاه‌ها و برگزاری جلسات رو در رو، صریح و پاسخگو با دانشجویان در مورد همه ابعاد دفاع مقدس و شبهات موجود.
- پیوند این کرسی‌ها با واحدهای درسی مرتبط (تاریخ، علوم سیاسی، معارف).
۵. راه‌اندازی «ستاد مقابله با تحریف دفاع مقدس در فضای مجازی»:
- تشکیل تیم‌های رصد، تحلیل و پاسخگویی سریع متشکل از پیشکسوتان، پژوهشگران و فعالان رسانه‌ای برای شناسایی، نقد و خنثی‌سازی محتوای تحریف‌آمیز در شبکه‌های اجتماعی و رسانه‌های بیگانه.
- ب) پیشنهادات پژوهشی برای محققان و مراکز علمی:
۱. پژوهش‌های میان‌رشته‌ای: انجام پژوهش‌هایی که ابعاد جهاد تبیین را با استفاده از نظریات ارتباطات، روانشناسی اجتماعی، مطالعات فرهنگی و مدیریت دانش عمق بخشند.
۲. طراحی الگوهای ارزیابی اثربخشی: طراحی و اعتبارسنجی شاخص‌ها و مدل‌هایی برای سنجش میزان تأثیرگذاری فعالیت‌های تبیینی پیشکسوتان بر نگرش، شناخت و رفتار مخاطبان مختلف به‌ویژه نسل جوان.
۳. مطالعات تطبیقی: بررسی تجربیات موفق سایر کشورها در تبیین و انتقال ارزش‌های تاریخی و حماسی به نسل‌های جدید (مانند تجربیات پس از جنگ در ویتنام، الجزایر یا تجربه مقاومت در لبنان) و بومی‌سازی درس‌های آن.
۴. پژوهش در حوزه بیانات دیگر مراجع: مطالعه تطبیقی دیدگاه‌های امام خمینی (ره) و دیگر اندیشمندان انقلاب اسلامی درباره نقش پیشکسوتان و تبیین دفاع مقدس برای تکمیل چارچوب نظری.
۵. تحلیل گفتمان روایت‌های معارض: انجام پژوهش‌های انتقادی با استفاده از تحلیل گفتمان برای شناسایی دقیق‌تر شیوه‌ها، مفاهیم کلیدی و نقاط آسیب‌پذیر روایت‌های تحریف‌آمیز دشمنان از دفاع مقدس، به منظور هدفمندتر کردن پاسخ‌های تبیینی.

پیشنهاداتی برای خود پیشکسوتان:

۱. گذر از خاطره‌گویی به تبیین‌گری: تلاش برای ارتقای فردی در جهت تبدیل شدن از یک راوی صرف به یک مربی و تحلیلگر که می‌تواند علت‌ها، درس‌ها و ارتباط وقایع گذشته با مسائل امروز را توضیح دهد.
۲. مهارت‌آموزی در استفاده از رسانه‌های نوین: آشنایی مقدماتی با فضای مجازی، تولید محتوای مختصر و جذاب (پادکست، کلیپ، اینفوگرافیک) و اصول ارتباط مؤثر با نسل جوان.
۳. تشکیل شبکه‌های غیررسمی تبیین: ارتباط مستمر و هماهنگ با سایر پیشکسوتان برای تبادل تجربه، هم‌افزایی و پاسخ‌دهی منسجم به شبهات و روایت‌های غلط.

فهرست منابع

- صنیعی، محمدحسن و زرگزاده، محمدعلی. (۱۳۹۷). جهاد فرهنگی در اندیشه حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی). مطالعات مدیریت راهبردی دفاع ملی، ۲(۷)، ۷-۴۱
- نجم‌آبادی، زهرالسادات. (۱۴۰۱). الزامات و موانع اخلاقی جهاد تبیین در اندیشه‌ی مقام معظم رهبری با تکیه بر نقش روحانیت. مطالعات اخلاق کاربردی (اخلاق)، ۱۲(۴۶ (پیاپی ۶۸))، ۱۰۳-۱۲۸
- محمودی، یدالله و امیری، حسین. (۱۴۰۲). قواعد قرآنی جهاد تبیین با تأکید بر قاعده ایمان، امید و امیدآفرینی بر اساس بیانات مقام معظم رهبری. کنفرانس بین‌المللی فقه، حقوق و پژوهش‌های دینی رستمی نسب، عباسعلی. (۱۳۸۹). مبانی نظری دفاع مقدس در قرآن کریم. ادبیات پایداری (ادب و زبان نشریه دانشکده ادبیات و علوم انسانی کرمان)، ۱(۲)، ۹۵-۱۰۷
- طباطبایی، محمدحسین. (بی‌تا). المیزان فی تفسیر القرآن، قم، اسماعیلیان
- کلینی، محمد بن یعقوب (۱۴۰۷ق). الکافی، تهران، دار الکتب الإسلامیه
- حق‌شناس، مرتضی. (۱۳۸۶). کارکرد دفاع مقدس در تقویت هویت ملی اسلامی. سمینار هویت ملی - اسلامی خامنه‌ای، سید علی. (۱۳۹۸). انتخاب صالحان. تهران: انتشارات انقلاب اسلامی
- خامنه‌ای، سید علی. (۱۴۰۰). جهاد تبیین. تحقیق سعید صلح میرزایی، تهران، انتشارات انقلاب اسلامی
- خامنه‌ای، سید علی. (۱۳۹۷). همزمان حسین (علیه‌السلام)، تهران، انتشارات انقلاب اسلامی
- بهرامی مشهد طرقي، مژده، ابراهیم‌زاده، فریمان، سلیمان پور عمران، محبوبه و محمدابراهیم زاده سپاسگذار، فاطمه. (۱۴۰۱). طراحی الگوی مدیریت اثربخش نشر ارزش‌های دفاع مقدس. مطالعات دفاع مقدس، ۸(۴) (پیاپی ۳۲)، ۳۷-۶۹
- ایزدی، مصطفی، مرادپیری، هادی، حاتمی، حمیدرضا و سهرابی، حسین. (۱۳۹۶). ترویج فرهنگ دفاع مقدس، آسیب‌شناسی، ارائه مدل و راهکارها. سیاست دفاعی، ۲۵(۹۹)، ۱۱۹-۱۵۲
- امیری، بهمن؛ توکلی خانیکی، محمدجواد. (۱۴۰۱). مؤلفه‌های سیاسی جهاد تبیین بر اساس نهج‌البلاغه. کارشناسی ارشد، مشهد: دانشگاه علوم و معارف قرآن کریم، دانشکده علوم قرآنی.
- باقری، محمدحسین؛ عاصی مذهب، ابوالقاسم و اعتمادی فرد، اعظم. (۱۳۹۹). ماهیت شناسی قرآنی روایی جهاد کبیر، شیوه‌شناسی عملکرد دشمن و راهکارهای مقابله با آن در عرصه اقتصاد. قرآن و طب، ۵(۲)، ۱۳۹-۱۵۴
- طباطبائی، سیده فاطمه؛ محمدحسین زاده، عبدالرضا؛ اکبرپور فرسنگی، سحر. (۱۴۰۲). جهاد تبیین از منظر آیت‌الله خامنه‌ای و مبانی فقهی آن. فصلنامه علمی مطالعات بیداری اسلامی، ۱۲(۳)، ۱۴۳-۱۶۸.
- محمودی، محسن؛ صادقی، سالار. (۱۴۰۱). جهاد تبیین در فضای مجازی از منظر رهبر انقلاب. سومین کنفرانس پدافند سایبری

کاوند، ندا و محمدی مقدم، یوسف. (۱۴۰۱). الگوی مفهومی جهاد تبیین از دیدگاه مقام معظم رهبری. مطالعات راهبردی بسیج، ۲۵(۹۷،۲)، ۱۵۳-۱۸۴.

1. Braun, V. & Clarke, V. (2006), "Using thematic analysis in psychology."
2. Boyatzis, R. E. (1998). Transforming qualitative information: thematic analysis and code